

daje Raintalu večkrat presihajoči Partnach-Bach, ki na nekem mestu tvori krasen slap. Gornja polovica je celo s poti od daleč vidna, spodnja je pa stisnjena med oprane stene ozkega kanjona in do mimoidočega potnika prihaja le votlo bobnenje sproščenih vodnih sil. Neizčrpne morajo biti lepote stranskih dolin, posebno proti vzhodu, kjer so številne krnice in velikanska prodišča pod navpičnimi stenami Wettersteina.

Vse to sva z Rudijem mogla bolj slutiti kakor doživljati, ko sva zadnjega dne najinega pohoda na Zugspitze prešla Raintal in Partnach Klamm v štiriurnem »maršu«. Človek kasneje često obžaluje, a vendar je tako, da ga vselej nekaj žene dalje, v pričakovanju nečesa novega. Po najinem tedanjem načrtu sva morala biti že zgodaj popoldan v Münchenu, zato sva še tisto dopoldne na hitro zaključila zugspiško turo z obiskom olimpijskega stadiona v Partenkirchnu.

Branko Zemljič:

SOLČAVA*

»Motite se! To slovensko ime je dal Solčavi šele Martinčev France, profesor France Štifter, ki se je kot vseučiliški profesor v Kalugi podpisoval Fedor Matvejev Tvorcev. Prvotno ime Solčave pa je »Sulzbach«. In to so dali kraju Bavarci, ki so se v 14. stoletju preselili semkaj. Štifter se je najbrže naslanjal le na pripovedovanje, po katerem bi neki Roban v Robanovem Kotu nekje baje kopal sol, pa je po tej verziji silil z imenom »Solčava«. Le kar pogledajte na karto, pa boste našli na Tirolskem in na Bavarskem nekaj krajev z imeni »Sulzbach«.

Sam profesor Štifter pa tudi trdi, da je Štifterjeva domačija najstarejša v tem naselju. Da bo to držalo, vam lahko dokazujejo že samo imena v Solčavi: Štifter, Šturm, Herle, Tajčman, Ičmanik, Tišler, Nemc, ki pričajo o nekdanjih naseljencih v tem kotu.«

Tako je namreč zavrnil pokojni dr. Tominšek, čigar žena je bila Tirolka, mojo trditev, da je izvirno in prastaro, pravo ime prav gotovo »Solčava«, odnosno Sučava, Sovčava.

Izvajal sem, da so bivali že pred prihodom Bavarcev v tem predelu Sloveni, ki so verjetno ob znanem naseljevanju naše zemlje v 5. in 6. stoletju prenesli na nove kraje imena iz prvotne domovine.

Kaj ni značilno, da so na Poljskem kar trije kraji ob rečicah z istim imenom Suczawa?! In to prav tam, kjer se te vode »sučejo«, vijejo z več koleni sem ter tja, prav tako, kot se »suče« Savinja v ostrih zavojih v Solčavi sami, in to 5-krat v kratkih razdaljah v dolžini komaj slabega pol kilometra!

Umolknil sem, ker je starejši, učen mož kategorično izpodbijal mojo razlago. Konkretnejših, pisanih dokazov mu takrat, žal, nisem mogel predložiti. Žilica mi vendarle ni dala miru, pa sem se zagrizel v iztikanje za dokaznim gradivom. Zelo žal mi je, da mu svojih izsledkov danes, post mortem, ne morem več predložiti.

Kako je torej s to rečjo?

Fran Kocbek piše v svoji knjigi »Savinjske Alpe« na str. 213:

»Samostanu« — (gornjegrajskemu namreč) — »je bilo še mnogo do tega, da bi se kolikor mogoče sveta na novo obdelalo, iznova naselilo. Krčiti gozde, širiti svoje meje in tako večati svoje dohodke, mu je bilo posebej v ustanovni listini dovoljeno. Tudi so ti kmetje na novinah (»coloni« se zovejo l. 1140)

* Op. ured. Priobčujemo sestavek, da opozorimo na stvar, čeprav se z vsemi izvajanci ne strinjamo.

svobodni, plačujejo le določene davščine v prirastkih ali denarju, vse drugo pa je njihovo. Pa še nekaj ne smemo pozabiti. Najbrž so menihi poklicali tudi tuje naselnike, Slovence in Nemce. Tako se najlaže razlagajo imena nekaterih kmetij v urbarju iz l. 1426. Omenjeni urbar, ki se je potem spopolnjeval do l. 1441., šteje v naši pokrajini 6 uradov s 752 domovanji, od katerih pa je bilo 27 nezasedenih pustot. Urad je štel v Solčavi 50 domov (2 pustoti).«

Po pripovedovanju starega Antona Herleta (roj. 10. I. 1845 v Solčavi) je bil prvi kmet v Solčavi Knez. Bil je baje obubožan knez, ki je bil pregan iz svoje dežele ter je tu začel prvi obdelovati zemljo pod Strehalco, kjer da je potem ostalo pri hiši še prvotno ime.

Drugi kmet je bil Gradišnik. Tretji pa, ki se je naselil v Citriji, pa je bil Štifter, ki je pozneje dal del svojega posestva hčerki Majdi. Od tod ime: Majdač. Drugi del je predal svojemu sinu Martinu (Martinc), a večji del — Štifterjevo — je obdržal zase. Te tri hiše na kupu pod Olševo nosijo ime Citrija (Zu dreyen).

Po ustnem izročilu njegovih — t. j. Herletovih — prednikov je živel doma ime »Sučava«. Če pa so šli v Gornji grad plačevat »štibro« ali pa po kakršnih koli drugih opravkih po svetu, pa so dejali, da so doma iz »Žocpaha«.

Kje le naj najdem otipljivejših dokazov za svoje domneve in trditve?

Da je solčavsko naselje obstajalo že pred prihodom Bavarcev v 14. stol., dokazuje zgodovinsko dejstvo, da je imel gornjegrajski samostan »l. 1268 prepis zaradi meje s koroškim vojvodom Ulrikom. Na Olševi se je tedaj zbralo oglejskih in samostanskih nevoljnikov 500 ali še več ter vsi oglejsko ministerialci, da pričajo v korist samostana.« (Prav tam.)

Razumljivo je, da v poznejših zapiskih v urbarju ne bo najti drugega imena kot Sulzbach.

Zanesljivejši vir pa bi morda le bilo najti v še starejših zapiskih. — Ali se je vse to izgubilo? Morda, verjetno pa bi lahko bilo, da bi se v Gradcu v deželni knjižnici le dalo kaj zaslediti. Toda ti spisi so zame nedosegljivi.

Kaj, če bi se morda ne našlo kaj ustrežajočega v solčavski župnijski kroniki?

Pa mi jo je dal — lansko leto — uslužni solčavski župnik rade volje na vpogled.

Ta obstaja — v nadaljevanju — šele od l. 1845 dalje. Starejše, predhodnice, ni več. Pisal jo je župnik Janc; seveda v nemščini.

Pa me ni zadovoljila. Prvi slovenski tekst v tej kroniki zasledim šele iz l. 1852 (str. 48). Glasi se med drugim:

»Letos je bila zima v Solčavskih* gorah kakor tudi drugod posebno mila.«

Ali ne obstaja morda tudi še kaka »Spominska knjiga«, ki jo omenja dr. Johannes Frischauf (Gedenkbuch der Pfarre Sulzbach)?

Tudi to dobim na vpogled.

Naj govore pisci sami:

I.

1.

Premda je junački doči v poletji
preko peči vuske i šule ovame;
Dragi! junaki biti hočeš još vekši
Kad v zimi dolazijo si v belo Sovčavo.

2.

Vera (...?)** velikoga vidijo nije
V leti samo ki ovde je bijo
Vara se jako, povsudi i drugje
Kak Sovčavani v snegi živijo.

3.

Ljuba mi mila Sovčava!
V tebi bijo jedno godino dana; —
Nisi za me ti bijo pušava;
Zdrava sad budi, ostanesh mi draga!

Sulzbach, am 30. September 1838.

Andr. Lenartschitsch m. p.
coop. Sulzbachensis et
decreti: Kalobjensis.

* Podčrtal jaz. Enako podčrtal vsa naslednja imena pisec B. Z.

** verjetno: »u Boga« — a je nečitljivo.

II.

»Sem Te u dveh dnevah sprijel za dva roba, ma mila domovino! na belih vodah pri sv. Križu, v Sučavi ovde; — da bi te ogrnul enkrat nebeški Oča, i vsul vse duše Tvoje v njedrije Svoje! Na romarij k prelimen prijatelju i rojaku Ivanu — Božja pomoč i slavenski pozdrav po vsih Tvojih potah!

Z Bogom prijatelj mili!

18. september 1860 Tubosi Gpagyun
(= Givosi Dragutin) (v cirilici)

III.

Velikanska je tukaj narava
Neskončnega Stvarnika
Hvalevredna pa tudi priprava
Prijateljskega Zupnika.

Solčava 11. september 1866 Janez Kalin Mediziner
Solčava 11. 9. 1866.

IV.

»France Jeraj, dijak celjski, je 10. septembra 1868 v veličastni dvorani božje mogočnosti v Solčavi glasno klical: Zivila zjedinjena Slovenija!!!«

V.

»Na zdravi! drahi mily Slovenci!

Franc Sollmayer, ljubljansky Sokol
Sulzava, 13. 8. 1869

VI.

»Ljuba Solčava, zapustiti te morem Ali na te zamisliti zabil ne bodem; Predenj pa se na pot podam ... itd.«

19., 20. in 21. 8. 1872. Josip Geršek, dijak IV. Gymnasialke v Celji.

VII.

»Ljubi bralec, ki potuješ po tem kraju, vem da se ti dolgočasno zdi; pa le potrpi ...« itd. — »Drugič ako mi še Bog življenje pusti, bom bolje popisal moje potovanje po Solčavi.

V Solčavi 19., 20. in 21. augusta 1872. Josip Geršak«

VIII.

»... volám z utaob srdce mého hřimave; „Na zdar!“

S Bohem!!! Na shledanou!!!

V Sulčavi dne 24. Srpna 1872 oddany Ant. Kosthim c. kr. (...)* iz Celja»

IX.

»Tone Fišer, tukajšnji kapelan« — opisuje in poje v daljšem opisu slavo »Solčavi«, datum pa napiše:

»Žocpah 1. 9. 1875«

Vsi gornji citati so prepisani natanko iz knjige; nebstvene stvari, ki sicer nimajo nobene zveze z namenom, ki sem ga zasledoval, so izpuščene, imena pa sem podčrtal jaz.

Skromni so ti podatki, vendar menim, da smem reči: Sapienti sat! Saj je iz teh nekaj zapiskov, ki segajo v najdalj dokazno dobo (1838), dovolj jasno razvidno, da so vsi ti navedeni vpisovalci poznali najgotoveje od Solčavanov samih rabljeno ime »Solčava«, »Sovčava«, »Sučava«, ki pa se je moralo uradno rabiti le: »Sulzbach«.

Prav tako je razumljivo, da je moralo vse to biti znano tudi domačinu prof. Štifterju, ki je morda ali vsaj verjetno — dasi tega nisem mogel ugotoviti več, ker so pač njegovi vrstniki že pod grudo — zastavil svoj vpliv pri ožjih prijateljih in znancih, da so se oprijeli starega slovenskega naziva »Solčava«, da je po tolikih stoletjih splošno uveljavila svojo prvotno pravico. Umrli pa je prof. Štifter okoli l. 1920—1923 v Kalugi, star okrog 80 let.

Ne laskam si, da sem odkril Ameriko; vendar čutim zadoščenje, da sem se s svojimi prvimi domnevmami resnici bolj približal kakor moj pokojni sicer prezaslužni rojak dr. Tominšek. Rad bi na podlagi teh skromnih dokazov z njim še enkrat spregovoril o tem; toda, usodno nam vsem začrtana pot v nič vsemirja je že spustila železni zastor med naju.

* nečitljivo.